

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Populizmus és alapvető jogok – elővárosi és vidéki területek**(saját kezdeményezésű vélemény)**

(2020/C 97/07)

Előadó: **Karolina DRESZER-SMALEC**Társelőadó: **Jukka AHTELA**

Közgyűlési határozat:	2019.2.20.
Jogalap:	eljárási szabályzat 32. cikk (2) bekezdés Saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2019.11.27.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2019.12.11.
Plenáris ülés száma:	548.
A szavazás eredménye:	145/3/6
(mellette/ellene/tartózkodott)	

1. Következtetések és ajánlások

1.1. A populista pártok jelentős eredményeket értek el a 2019-es európai parlamenti választásokon. A populizmus a politikai intézmények stabilitásának romlásához és a közösségek további szétforgácsolódásához és polarizációjához vezet, valamint a vállalkozások által hozott beruházási döntések számára egyre kockázatosabb környezetet teremt.

1.2. A populista mozgalmak és pártok sikere mögött különféle okok, de leginkább a különféle fejlett országok mindegyikét egyaránt érintő globalizációs folyamatok állnak. Konkrétabban fogalmazva a populizmus kulturális és identitásbeli tényezőkkkel, valamint társadalmi-gazdasági fejleményekkel egyaránt magyarázható. Végezetül a populista fenyegetés különösen erőteljesen nyilvánul meg az olyan térségekben, amelyek „nem számítanak” ⁽¹⁾ – akár az EU távolabbi térségeiben, akár a közép-szél részén vannak.

1.3. Egyértelműen különbséget kell tenni egyrészt az embereket a populista pártok karjaiba lökő félelmek, szorongás és düh, másrészt pedig azon politikai szereplők között, akik ezekből a félelmekből szándékosan próbálnak politikai előnyt kovácsolni. A polgárok elégedetlenségét – amelynek gyakran racionális okai vannak – komolyan kell venni. Ez különbözik azon populista vezetők retorikájától, akik tökélet próbálnak kovácsolni az említett elégedetlenségből.

1.4. Az elégedetlenség földrajza az Európai Unió egészét átható kontinentális *észak-déli* és *kelet-nyugati* megosztottságot az egyes tagállamokon belüli nemzeti szintű *központi területek és peremterületek* közötti megosztottsággal ötvözi. Az elhelyezkedéstől függően az elégedetlenség különféle nehézségekben gyökerezik. Az ellenirányú stratégiáknak, ha sikeresek kívánnak lenni, figyelembe kell venniük e probléma összetettségét. Az EGSZB úgy véli, hogy a helyi önkormányzatok, a civil társadalmi szervezetek, a szociális partnerek és az egyéb szereplők, például a helyi vezetők és társadalmi mozgalmak közötti szövetségek kiépítése kulcsfontosságú a populizmus alapvető okainak kezeléséhez.

1.5. Minél kevesebben profitálnak egy adott ország gazdasági növekedéséből, annál jobban felerősödik a kormányzó elittel, a pártrendszerrel és a posztmodern életstílussal kapcsolatos negatív hozzáállásuk. A civil társadalmi aktivistákat gyakran e csoportokba sorolják, ami felerősíti a velük szemben tanúsított negatív magatartást.

⁽¹⁾ Andrés Rodríguez-Pose, *The revenge of places that don't matter (and what to do about it)*, 32. o. (LSE Research online): http://eprints.lse.ac.uk/85888/1/Rodriguez-Pose_Revenge%20of%20Places.pdf.

1.6. A civil társadalom szempontjából a helyzet különösen súlyos ott, ahol a populisták kerültek hatalomra és észrevehetően képesek befolyásolni a kormányprogramokat, az autoritarizmus felé haladva. A civil társadalmi szervezetek számára nemcsak az jelent komoly fenyegetést, hogy szűkül a tevékenységükhöz rendelkezésre álló tér, hanem személyüket érintő fenyegetésekkel és az üldözéssel is szembe kell nézniük.

1.7. Az EGSZB úgy véli, hogy e fejlemények kezelése céljából meg kell erősíteni a demokrácia, az alapvető jogok és a jogállamiság elvével kapcsolatos állampolgári ismeretek oktatását. Az EGSZB emlékeztet „Az Unión belüli jogállamiság további erősítése” című véleményében ⁽²⁾ megfogalmazott ajánlásaira, amelyekben egyrészt e témák iskolai és felsőoktatási tantervekbe való általános felvételére kéri a tagállamokat, másrészt arra kéri az Európai Bizottságot, hogy tegyen javaslatot egy, az alapjogokkal, a jogállamisággal, a demokráciával és a független média szerepével kapcsolatos ambiciózus kommunikációs, oktatási és a polgárok figyelmének felkeltésére irányuló stratégiára.

1.8. Figyelembe véve a lakosság ambiciózus és hatékony politikai elképzelések iránti vágyát, az EGSZB meg van győződve arról, hogy az Európai Uniónak az elérni kívánt jövővel kapcsolatos narratívákat kell javasolnia és újra kell élesztenie a fő elveket – azaz a partnerség és a szubszidiaritás elvét –, amelyek jelentős szerepet játszottak az európai projektben.

1.9. Az EGSZB egyetért a vidéki, hegyvidéki és távoli területek sajátos szükségleteinek kezeléséről szóló európai parlamenti állásfoglalással (2018/2720(RSP) ⁽³⁾), amely szorgalmazza, hogy a vidéki, hegyvidéki és távoli területekre vonatkozó uniós ütemterv a kohézió elősegítése és a területi széttagoltság kockázatának megelőzése érdekében mozdítsa elő a társadalmi-gazdasági fejlődést, a gazdasági növekedést és a diverzifikációt, a társadalmi jólétet, a természet védelmét és a városi területekkel való együttműködést és összekapcsolást. Az EGSZB tehát az Európai Parlamenthez hasonlóan kéri, hogy hozzanak létre egy paktumot az intelligens falvakról, amely a szubszidiaritás elvének megfelelően minden kormányzati szintet bevonna.

1.10. Az EGSZB emlékeztet az „Ellenállóképes demokrácia a szilárd és sokszínű civil társadalom segítségével” című véleményében ⁽⁴⁾ megfogalmazott ajánlására, amelyben javasolja „egy demokráciaértékelő eredménytábla létrehozását, amely [...] a civil társadalom tevékenységének keretfeltételeit tükrözné, és konkrét reformajánlások megfogalmazásához vezetne”.

1.11. A hatóságoknak emberi jogokon alapuló megközelítést ⁽⁵⁾ kell elfogadniuk a politikák – különösen a rendszeres emberi jogi hatásvizsgálatokon alapuló gazdasági reformpolitikák ⁽⁶⁾ – kapcsán. Ez az előfeltétele a politikai döntések kiigazításáról folytatott tájékozott és inkluzív nemzeti vitának, illetve a reformok zavartalan végrehajtásának.

1.12. Az EGSZB kéri, hogy helyezzenek nagyobb hangsúlyt a vidéki térségekben megjelenő új gazdasági tevékenységekre, amelyek közül sok a kölcsönösség és a gondoskodás elvén alapul. Olyan intézkedéseket szorgalmaz, amelyek célja az ilyen kezdeményezések jobb támogatásának és összekapcsolásának annak érdekében való ösztönzése, hogy túllendüljenek az elszigetelt kísérleti szakaszokon és elmozduljanak az emancipatív politikai és társadalmi szövetségek irányába.

1.13. Az EGSZB arra kéri az EU-t és a tagállamait, hogy szubnacionális szinten erősítsék meg az infrastruktúrát. Az iskolák bezárásával és az egészségügyi szolgáltatások megszüntetésével párhuzamosan a tömegközlekedési összeköttetések felszámolása egyértelműen az európai populista tiltakozások okai között szerepelt.

1.14. Az uniós intézményeknek fokozniuk kell az európai, nemzeti és helyi civil társadalmi szervezetekkel kapcsolatos kapacitásépítést, és e szervezeteket segítségképpen erőforrásokkal kell ellátni, hogy kiszélesíthessék tevékenységeik hatókörét és javíthassák azok minőségét. E szervezetek fontos szerepet játszanak a közösségek igényeinek felismerésében és kezelésében. Különösen súlyosan érinti őket, ha romlik a jogállamisággal, az alapvető jogokkal és a demokráciával kapcsolatos helyzet.

⁽²⁾ EGSZB-velemény: Az Unión belüli jogállamiság további erősítése. Az aktuális helyzet és a lehetséges további lépések (HL C 282., 2019.8.20., 39. o.).

⁽³⁾ Az Európai Parlament 2018. október 3-i állásfoglalása a vidéki, hegyvidéki és távoli területek sajátos szükségleteinek kezeléséről (HL C 11., 2020.1.13., 15. o.).

⁽⁴⁾ EGSZB-velemény: Ellenállóképes demokrácia a szilárd és sokszínű civil társadalom segítségével (HL C 228., 2019.7.5., 24. o.).

⁽⁵⁾ Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala (OHCHR), *Principles and Guidelines for a Human Rights Approach to poverty reduction strategies*, <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyStrategies.pdf>.

⁽⁶⁾ Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala (OHCHR), *Guiding Principles for human rights impact assessments for economic reform policies*, 2018. december 19., https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/40/57

2. Általános megállapítások

2.1. A populista pártok jelentős eredményeket értek el a 2019-es európai parlamenti választásokon. Az EGSZB-t komolyan aggasztják e fejlemények, és azok kezelése céljából jelentős kezdeményezéseket, kezdetnek pedig a kiváltó okok alaposabb megértését célzó erőfeszítéseket szorgalmaz.

2.2. Az EGSZB úgy véli, hogy különös figyelmet kell szentelni a civil társadalmi szervezetek helyzetének, hiszen rendkívül súlyosan érinti őket, ha romlik a jogállamisággal, az alapvető jogokkal és a demokráciával kapcsolatos helyzet. A civil társadalmi szervezetek jelenleg sok országban tapasztalják, hogy szűkül a tevékenységeikhez rendelkezésre álló tér. A populizmus további erősödése nagy valószínűséggel a gazdasági stabilitást, valamint a kormányzást és a szakpolitikák hatékonyságát is csökkenteni fogja, ami kedvezőtlenül hat a beruházásokra.

2.3. Az EGSZB már korábban komoly aggodalmát fejezte ki „az emberi jogok helyzetének romlása, a terjedő populista és önkényuralmi tendencia, valamint az ezáltal a demokráciát és az alapvető jogok [...] védelmét fenyegető veszély” (?) miatt. Arra kérte az európai intézményeket, hogy „a problémák megelőzése és elkerülése érdekében proaktív és megelőző megközelítést” alkalmazzanak.

2.4. Az EGSZB az „Ellenállóképes demokrácia a szilárd és sokszínű civil társadalom segítségével” című saját kezdeményezésű véleményében (*) hangsúlyozta, hogy véleménye szerint „a civil társadalom kulcsszerepet tölt be abban, hogy Európában fennmaradjon a liberális demokrácia”, és hogy „csak egy erős és sokszínű civil társadalom képes megvédeni a demokráciát és a szabadságot, valamint megóvni Európát a tekintélyuralom csábításaitól”.

2.5. A populizmus jelenségének teljes megértése érdekében azt több szempontból kell vizsgálni. Egyes megfigyelők a populizmus forrásának azonosításához elsősorban a kulturális tényezők felé fordulnak. Jóllehet nem szabad figyelmen kívül hagyni e tényezők fontosságát, mások azzal érvelnek, hogy a növekvő populizmus elsődleges oka társadalmi-gazdasági jellegű és az összetett globalizációs folyamatban gyökerezik.

2.6. Az emberek elégedetlenségének gyökerét képező aggodalmak közül soknak racionális alapja van, amelyek politikai megoldásokat kívánnak. Különbséget kell tenni e jogos felvetések és egyes politikai szereplők arra irányuló törekvései között, hogy tőkét kovácsoljanak az elégedetlenségéből, valamint demagóg és észszerűtlen javaslatokat megfogalmazva eszközként használják azt választások megnyeréséhez.

2.7. A populizmusra való fogékonyságot magyarázó legfontosabb tényezők közé a következők tartoznak: életkor (magas), végzettség (alacsony), viszonylagos jólét (alacsony), munkanélküliség (magas), foglalkoztatás formája (atipikus, határozott időtartamú). A vidéki térségekben és a nagyvárosi körzeteken kívül még jobban érvényesülnek ezek a társadalmi-gazdasági tényezők.

2.8. Az Egyesült Királyságban a brexittel kapcsolatos szavazás, Franciaországban a sárgamellényes mozgalom, Kelet-Németországban az Alternatíva Németországnak (AfD) párt, Olaszországban az Északi Liga párt, Lengyelországban pedig a Jog és Igazságosság párt sikere sok tekintetben különbözik. Mégis, ami mindegyik fejlemény tekintetében közös pont, hogy az intézményekbe, a politikusokba és a médiába vetett bizalom drámai csökkenéséről árulkodik.

2.9. Minél kevesebben profitálnak egy adott ország gazdasági növekedéséből, annál jobban felerősödik a kormányzó elittel, a pártrendszerrel és a posztmodern életstílussal kapcsolatos negatív hozzáállásuk. A civil társadalmi aktivistákat gyakran e csoportokba sorolják, ami felerősíti a velük szemben tanúsított negatív magatartást, és jelentős hatással van a civil társadalmi szervezetek működésére.

3. A populizmusért felelős általános és helyhez kötött tényezők

3.1. A populizmus erősödése két fő szemszögből magyarázható. Az egyik megközelítés a kulturális tényezőket hangsúlyozza, ideértve például az identitás kialakulását és az elmúlt két-három évtizedben megfigyelt tendenciák eredményeképpen a felfogásokban bekövetkező változásokat. A másik megközelítés szerint a populizmus sikerét

(*) EGSZB-velemény: A jogállamiság és az alapjogok ellenőrzésére szolgáló európai mechanizmus (HL C 34., 2017.2.2., 8. o.).

(**) EGSZB-velemény: Ellenállóképes demokrácia a szilárd és sokszínű civil társadalom segítségével (HL C 228., 2019.7.5., 24. o.).

magyarázó fő okokat szembevető társadalmi-gazdasági tényezőkben kell keresni. Jóllehet mindkét okfejtés helytálló, a politikai-gazdasági tényezők egyértelműen nagyobb jelentőséggel bírnak a hely és a terület szerepének megítélésében⁽⁹⁾.

3.2. A populizmus az egyik konkrét megnyilvánulása annak, amit korszakváltásnak vagy egy korszak lezárulásának nevezünk. Változó mértékben ugyan, de – az érintett régiótól függetlenül – minden országot érintenek e változás hatásai. Az említett változás általában a társadalmi rend minden lényeges vetületét érinti – az államot ugyanannyira, mint a piacot vagy a közösséget. Ez utóbbi képviseli a civil társadalmat.

3.3. A társadalmi és politikai kapcsolatok áruba bocsátásával kapcsolatos folyamatoknak köszönhetően a populizmus először általában közösségi szinten jelentkezik. Egyre erőteljesebben bomlasztják a választáson alapuló közösségeket, például az érdekszövetségeket, a társadalmi megmozdulásokat és más civil társadalmi szervezeteket. Ezek keményen küzdenek a túlélésért és tagjaik megtartásáért. A sorsközösségek, mint a családok, a szomszédok és a helyi csoportosulások ugyancsak szétbomlástól, a szolidaritás megszűnésétől, elidegenedéstől és megsemmisüléstől szenvednek.

3.4. Az egyre bonyolultabbá váló világban az ilyen szociális és politikai szétforgácsolódás általában bizonytalansághoz, szorongáshoz és egyértelmű válaszok kereséséhez vezet. A hagyományos közösségek gyakran már nem képesek ilyen válaszokkal szolgálni. Kortól és társadalmi osztálytól függetlenül sokan keresik a hovatartozás új formáit és a biztos identitást. A populista politikai szereplők arra specializálódtak, hogy ilyen egyszerű válaszokkal szolgáljanak, amelyek gyakran egy olyan dicsőséges múltra visszatekintő elképzelésekhez kapcsolódnak, amelyet újra kellene építeni.

3.5. Amint azt vonzó politikai programra fordítják le, az ilyen egyszerű válaszok visszacsatolásként megjelennek a politikákban és az államrendszerekben, amelyeket magukat is érint a pártrendszerek felaprózódása és a kormányzásba vetett bizalom csökkenése.

3.6. A populizmust kiváltó általános okokat tovább erősíti a vidéki és elővárosi térségeket érintő területi széttagoltság. Az ott élők úgy érzik, hogy el vannak vágva a gazdasági fejlődéstől és a tömegközlekedési, az egészségügyi, az idősgondozási, az oktatási és a biztonsági infrastruktúrától. Ez jelentős mértékű elitellenességbe fordul át és előítéletet vált ki mindennel szemben, amit világpolgári életmódnak tartanak.

4. Globalizáció és gazdasági válság

4.1. A globalizáció lehetőségeket és veszélyeket teremtett, de az utóbbiak az elővárosi és vidéki területeken túlsúlyban vannak. Ez a beruházások csökkenését és jogos bizonytalanságérzés kialakulását eredményezte e térségekben, amikor felmerült az ipari infrastruktúra és a munkahelyek külföldre szervezésének veszélye, amihez az általánosan nem elég igazságosnak gondolt adópolitikák elutasítása társult. Egyes tagállamokban az emberek aggodalmukat fejezték ki egy-egy (például a nemrégiben a Mercosur-országokkal kötött) kereskedelmi megállapodás miatt, mivel úgy érzik, hogy az ilyen megállapodások veszélyeztetik az európai mezőgazdasági termelők megélhetését és a családi gazdaságok európai modelljét.

4.2. A „populizmus politikai gazdaságára” jól rávilágít az EGSZB „Sokféleség Európája” csoportja által készített jelentés⁽¹⁰⁾, amely utal arra, hogy „regionális szinten a rendelkezésre álló jövedelem, a foglalkoztatási ráta, a szociális kiadások és a GDP magasabb szintje mind [összekapcsolódik] a populista szavazatok alacsonyabb arányával”. A rendelkezésre álló jövedelem csökkenése együtt jár a populista pártok támogatásának növekedésével.

4.3. Európában a foglalkoztatás terén általánosságban tapasztalt kedvező fejlemények ellenére sok tagállamban a lakosság fiatalabb rétegei körében különösen súlyos problémának számít a munkanélküliség, az atipikus foglalkoztatás, valamint a társadalmi és gazdasági marginalizáció. A 20 és 30 év közöttiek lehetnek az első olyan generáció az EU megszületése óta, amelynek rosszabb lehet a helyzete, mint az azt megelőző generációnak. Az Eurostat adatai szerint a 19 és 24 évi közötti európai munkavállalók 44 %-a csak határozott idejű munkaszerződéssel rendelkezik, szemben a lakosság egészének 14 %-ával.

⁽⁹⁾ A nagyvárosi körzeteken kívüli társadalmak: a civil társadalmi szervezetek szerepe a populizmus elleni küzdelemben; EGSZB, Brüsszel, 2019. <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-19-236-en-n.pdf>.

⁽¹⁰⁾ A nagyvárosi körzeteken kívüli társadalmak: a civil társadalmi szervezetek szerepe a populizmus elleni küzdelemben; EGSZB, Brüsszel, 2019: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-19-236-en-n.pdf>.

4.4. A vidéki, elővárosi és peremterületeket rendszerint könnyebben tudja befolyásolni a populizmus, amely egy olyan modellt javasol, amely éppen azokat a tényezőket kérdőjelezi meg, amelyek a legutóbbi gazdasági növekedés alapul: nyitott piacok, migráció, gazdasági integráció és globalizáció.⁽¹⁾

4.5. A strukturálisan alacsony szintű gazdasági növekedés mellett az európai államoknak rendszerint kevesebb volt a bevételük és több volt a kiadásuk. A kiadásokra nehezedő nyomás több tényezőtől fakad, ideértve a népesség elöregedését, az adóssághoz és a közbiztonsághoz kapcsolódó növekvő költségeket. A bevételekre nehezedő nyomás ugyanakkor olyan tényezőtől fakad, mint a politikai gazdasági döntések, a megszorítási politikák és az adókiadás vagy adókiadás. Ennek eredményeképpen az állami források szűkössége az államokat kényszerpályára állítja a szociális és gazdasági jogok érvényesítése szempontjából központi jelentőségű újraelosztási politikák terén játszott felelősségvállalói szerepük tekintetében. Az állami és magánbefektetők elfordulnak az ipari szerkezettől, különösen a vidéki és elővárosi területeken, ami a népesség egyes rétegeiben azt az érzést kelti, hogy az állami struktúrák és közszolgáltatások elhanyagolják és magukra hagyják őket.

4.6. Az EGSZB arra kéri az európai és nemzeti hatóságokat, hogy a gazdasági, kohéziós és területi politikák tekintetében fő kritériumként vegyék figyelembe az inkluzivitást, a jogok érvényesülését, valamint a gazdasági és ipari szerkezet és a foglalkoztatási lehetőségek megőrzését.

5. A migráció szerepe

5.1. A globalizációhoz hasonlóan a migráció is olyan jelenség, amely minden országot érint – akár fejlett, akár kevésbé fejlett országról van szó. Nem valószínű, hogy eltűnik, és idővel csak fokozódik. A populista mozgalmak jelentette növekvő nyomás megnehezíti (de közben ugyanolyan fontossá teszi) a tagállamok számára, hogy megállapodjanak egy olyan elengedhetetlenül szükséges, méltányos, könyörületes és felelős európai migrációs és menekültügyi politikáról, amely összhangban áll a nemzetközi emberi jogi normákkal.

5.2. A populista retorika nem észszerűen közelíti meg a migrációs politikák szabályozási kérdéseit. Inkább közvetlenül bűnözőként, terroristaként vagy betolakodóként bélyegzi meg a migránsokat, olyan létkört teremtve ezáltal, amely előmozdítja az ellenük irányuló közvetlen támadásokat.

5.3. A migrációt illetően földrajzi szempontból a legjelentősebb megosztottság a szociális jóléti rendszerek és a munkaerőpiacok terén meglévő különbségekhez kapcsolódik. A jóléti rendszerek és a munkaerőpiacok egyes országokban viszonylag nyitottak, míg más országokban zártak és kirekesztőek lehetnek a bevándorlók irányában. Jelentősebb számú migráns megjelenésével a helyi lakosság marginalizált vagy marginalizálódástól tartó rétegei a politikai gazdaságok jellegétől függően eltérően reagálnak.

5.4. Egyes országokban és különösen ezen országok bizonyos területein attól félnek, hogy túlterhelik a jóléti rendszereket, míg más országokban a migránsokban munkaerőpiaci versenytársakat látnak. Szubjektív szempontból a migránsok kihívást jelenthetnek a stabil foglalkoztatást vagy a jóléti juttatásokból való részesülést illetően. Az ilyen jellegű félelmek a vidéki és elővárosi területeken élők körében különösen erősek lehetnek.

5.5. Ez sokrétűvé teszi a populista mozgalmak növekedése mögött húzódó lehetséges okokat, amelyeket a nemzeti kormányoknak, az európai uniós intézményeknek és a civil társadalmi szervezeteknek mérlegelniük kell, amikor megfelelő ellenirányú – politikai és/vagy gazdasági jellegű – stratégiák kidolgozásán fáradoznak. Ugyanilyen fontos azonban az is, hogy az EU egyes részeiben a társadalmi hanyatlással és a gazdasági marginalizációval kapcsolatos érzések nem a befelé irányuló migrációból, hanem inkább a kifelé irányuló migrációból fakadnak. Különösen Kelet-Európa egyes részein a magasan képzett szakemberek kivándorlása drámai méreteket öltött, ami megtépázta ezen országok társadalmi-gazdasági szövetét.

5.6. Az EGSZB nem osztja azt az elképzelést, hogy a migránsok és a helyi lakosság között verseny alakulna ki az állami forrásokért. Arra kéri a civil társadalmi szervezeteket, hogy tegyenek még többet a lakosság egyes rétegeiben jelen lévő félelmek és nyugtalanság kezelése terén. Kéri továbbá, hogy hozzanak létre olyan oktatási és szociális programokat, amelyek különösen az EU távoli területein a populizmust serkentő okok összetettségével foglalkoznak. Több támogatást kell nyújtani a civil társadalom nemzeti és európai platformjai és hálózatai számára annak érdekében, hogy részletesebben elemezzék a jelenséget és előmozdítsák a jelenség jobb megértését célzó megbízható információk terjesztését és az ezzel kapcsolatos ismeretterjesztési tevékenységeket.

⁽¹⁾ Andrés Rodríguez-Pose, *The revenge of places that don't matter (and what to do about it)*, 32. o. (LSE Research online): http://eprints.lse.ac.uk/85888/1/Rodriguez-Pose_Revenge%20of%20Places.pdf.

6. Az elégedetlenség földrajza

6.1. A populista pártok átlagon felüli sikereket értek el az EU vidéki és posztindusztriális peremterületein⁽¹²⁾. Ez a helyzet az Egyesült Királyságban a brexit-szavazás tekintetében, valamint Ausztriában, ahol az Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) jelöltje a vidéki szavazatok 62 %-át szerezte meg a 2018. májusi elnökválasztások során.

6.2. Az elégedetlenség földrajza az Európai Unió egészét átható kontinentális észak-déli és kelet-nyugati megosztottságot az egyes tagállamokon belüli nemzeti szintű központi területek és peremterületek közötti megosztottsággal ötvözi. Az évek folyamán e többszörösen széttagolt társadalmakban és területeken nőtt a populizmus. Az infrastrukturális és közlekedési politikák tehát rendkívül fontosak, hiszen azok biztosítják a területi folytonosságot, és lényeges feltételei annak, hogy mindenki élni tudjon polgári, politikai, gazdasági és szociális jogaival.

6.3. Az EGSZB azt ajánlja az európai és nemzeti hatóságoknak, hogy a populizmus kezelésének eszközeként vegyék figyelembe a közlekedési, az infrastrukturális és az internetkapcsolat biztosítását célzó politikákat. A hatóságoknak ezeket a politikákat, valamint a kohéziós, szociális és szegénységcsökkentési politikákat egy emberi jogokon alapuló megközelítést követve kell kialakítaniuk⁽¹³⁾. Az egyeztető eljárásról és a politikai döntések kiigazításáról folytatott tájékozott és inkluzív nemzeti viták lehetővé tétele érdekében arról is gondoskodniuk kell, hogy a politikák, különösen a gazdasági reformpolitikák rendszeres előzetes és utólagos emberi jogi hatásvizsgálatokon alapuljanak⁽¹⁴⁾.

6.4. A társadalmi, gazdasági és területi széttagoltság egyik következménye az elővárosi és vidéki területeken élők nagy részének egyre növekvő tényleges politikai jogfosztottsága. Ez a következők formájában jelentkezik: a politikai élettől való nagyfokú tartózkodás, a képviselői demokrácia és a közvetítő szervezetek, köztük a politikai pártok és a szakszervezetek elutasítása, valamint a szélsőséges populista mozgalmak támogatása. Az EGSZB úgy véli, hogy e fejlemények kezelése céljából meg kell erősíteni a demokrácia, az alapvető jogok és a jogállamiság elvével kapcsolatos állampolgári ismeretek oktatását. Az EGSZB emlékeztet „Az Unión belüli jogállamiság további erősítése” című véleményében⁽¹⁵⁾ megfogalmazott ajánlásaira, amelyekben egyrészt a témák iskolai és felsőoktatási tantervekbe való általános felvételére kéri a tagállamokat, másrészt arra kéri az Európai Bizottságot, hogy tegyen javaslatot egy, az alapjogokkal, a jogállamisággal és a demokráciával kapcsolatos ambiciózus kommunikációs, oktatási és a polgárok figyelmének felkeltésére irányuló stratégiára.

6.5. Pontosan az identitást, a hovatartozást, az elismerést és az újraelosztást érintő, egymást metsző politikák miatt figyelembe kell venni, hogy a vallás, a nemek közötti dinamikák, a helyi és kulturális identitás fontos tényezőt jelentenek, csakúgy, mint az osztályérdekek és az egyenlőtlenségek. A regresszív politikai erők könnyen rabul ejtik az embereket, és ezzel szemben nem egyszerű alternatív erőket mozgósítani. Új kampányokra és narratívákra van szükség. Ennek eléréséhez különösen fontos megvizsgálni számos új, a vidéki térségekben megjelenő, a közösség, a kölcsönösség és a gondoskodás elvén alapuló gazdasági tevékenységet. A feladat tehát ezek összekapcsolása annak érdekében, hogy túllendüljenek az elszigetelt kísérleti szakaszokon, összekapcsolódjanak egymással és elmozduljanak az emancipatív politikai és társadalmi szövetségek irányába.

7. Hogyan érinti a populizmus a nagyvárosokon kívüli civil társadalmat?

7.1. A civil társadalmat Európa-szerte és a különböző területi szinteken is érzékenyen érintik a populista mozgalmak és pártok. Mivel Európa számos részében a politikai teret egyre inkább autoriter propaganda, idegengyűlölő és fajgyűlölő megnyilvánulások és fasiszta erőszak hatja át, ez a társadalmi mozgalmakat, a szakszervezeteket és az üzleti szövetségeket hasonlóképpen közvetlenül érinti.

7.2. A civil társadalom szempontjából a helyzet különösen komolyra fordult ott, ahol a populisták kerültek hatalomra és észrevehetően képesek befolyásolni a kormányprogramokat. Ha a populista pártok a parlamentben és a vezetésben kulcsfontosságú pozíciókat szereznek, az egykor liberális társadalmakat rendszerint az autoriter rendszerek irányába tolják el. A civil társadalmi szervezetek számára komoly fenyegetést jelent, hogy szűkül a tevékenységükhöz rendelkezésre álló tér.

⁽¹²⁾ Caroline de Gruyter, *Commentary: The revenge of the countryside*, 2016. október 21.

⁽¹³⁾ Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala (OHCHR), *Principles and Guidelines for a Human Rights Approach to poverty reduction strategies*, <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyStrategies.pdf>.

⁽¹⁴⁾ Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala (OHCHR), *Guiding Principles for human rights impact assessments for economic reform policies*, 2018. december 19., https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/40/57

⁽¹⁵⁾ EGSZB-velemény: *Az Unión belüli jogállamiság további erősítése. Az aktuális helyzet és a lehetséges további lépések* (HL C 282., 2019.8.20., 39. o.).

Ugyanakkor egyes felülről létrehozott, magukat gyakran radikálisan demokratikusnak mondó ál-ngo-k megjelenése tovább nehezíti a meglévő civil társadalmi szervezetek szabad működését.

7.3. Összetett az a kérdés, hogy milyen mértékben érinti a civil társadalmat a populizmus a vidéki és elővárosi területeken. A vidéki aktivisták gyakran nem rendelkeznek az ahhoz szükséges erőforrással, hogy olyan jellegű szövetségeket építsenek ki, amelyek sokkal gyakoribbak a nagyvárosi térségekben. Ez ugyanúgy vonatkozik a fogyasztói mozgalmakkal és városi élelmiszeripari aktivistákkal kötendő szövetségekre is, akik gyakran előrébb járnak a fenntartható élelmiszerpolitikák terén. Az olyan erős társadalmi mozgalmak és politikai pártok hiánya, amelyek képviselni tudnák a vidéki lakosság érdekeit, részben magyarázattal szolgál a szélsőjobboldali populista pártok vidéki Európában elért választási sikereire.

8. A populizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos lehetőségek

8.1. Két politikai eszköztárat javasolunk a populizmus elleni küzdelemhez. Az első általában a populista fenyegetéshez és az Európai Unió által alkalmazandó lehetséges eszközökhöz kapcsolódik. A másik ajánláscsomag közvetlenebbül irányul az egyes régiókra, vidéki és elővárosi területekre.

8.2. A populizmus alapvető okainak kezeléséhez több stratégia is helyénvaló lehet. Az első eszköztár a politikusok és intézmények általi megközelítés módjával kapcsolatos, valamint azokkal foglalkozik, akik valóban társadalmi-gazdasági nehézségekkel küzdenek. A társadalmi, gazdasági és politikai helyzet összetettségéből fakadóan egyetlen intézmény nem képes – köztük az EU sem képes – arra, hogy egyszerű és egyértelmű válaszokat találjon, amelyek mérsékelnék a helyzet bonyolultságát azáltal, hogy visszatérnek az előző, idealizált társadalmi-gazdasági állapotba. Miközben a populizmus alapvető okainak kezelésére összpontosítanak, a politikusoknak és az intézményeknek le kell számolniuk azzal a retorikával, amely azt követeli, hogy az összetett problémákra ilyen azonnali és biztos válasszal álljanak elő.

8.3. E stratégiák másik csomagja közvetlenül az Európai Unió arculatához és sorsához kapcsolódik. A populista propagandára fogékonyabbak által érzett sok frusztráció közé tartozik, hogy nincs a jobb jövő reményét hitelesen felvázoló, valóban kívánatos politikai projekt, és hiányoznak a mindennapi életkörülmények javítását célzó intézkedések. A populisták e frusztrációt arra használták, hogy a látszólag dicsőséges múltra visszatekintő elképzeléseket javasoljanak. A túlélés érdekében az Európai Uniónak nincs más választása, a lakosság körében újra fel kell ébreszteni az európai projekt iránti vágyat.

8.4. Az EU megalapításának mítosza önmagában már nem elegendő ahhoz, hogy hassanak az európai emberekre. Az Európai Uniónak az eléri kívánt jövővel kapcsolatos narratívákat kell javasolnia és újra kell élesztenie a partnerség és a szubszidiaritás elvéhez hasonló főbb elveket, amelyek jelentős szerepet játszottak az európai projektben.

8.5. Az EGSZB arra kéri az EU-t, a tagállamokat és az összes érintett érdekelt felet, hogy élesszék újra a szubszidiaritás és a partnerség elvét. A „Sokféleség Európája” csoport „Regaining Citizens’ Trust and Confidence in the EU”⁽¹⁶⁾ (A polgárok Európai Unióba vetett hitének és bizalmának visszaszerzése) című ajánlásában említettek szerint az EGSZB úgy véli, hogy erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy „a polgárok számára tisztázzák a szubszidiaritás elvét és elmagyarázzák, hogy az EU a kulturális sokszínűséget és a helyi hagyományokat egyaránt tiszteletben tartja”. A funkcionális szubszidiaritás magában foglalná a civil társadalmi szervezetek regionális tervezésben és uniós regionális politikákban, valamint a demokrácia, az igazságosság és a vidéki és peremterületeken élő valamennyi ember egyenlő bánásmódjának védelmében való nagyobb fokú részvételét. A területi szubszidiaritás nagyobb szerepet biztosítana a regionális és helyi önkormányzatoknak, hogy közösen vállalják a strukturális politikák kialakításával, végrehajtásával és értékelésével kapcsolatos felelősséget.

8.6. Az EGSZB azt ajánlja, hogy erősítsék meg azt az eszközt, amelyet az európai kohéziós politika keretében használnak: ez pedig a közösségvezérelt helyi fejlesztés. Ennek révén ugyanis a helyi szereplők és az emberek döntéseket hozhatnak az őket közvetlenül érintő kérdésekben és így jelentősen hozzájárulhatnak saját életminőségük javításához.

8.7. A különböző országokban működő civil társadalmi szervezetek körében elengedhetetlen a partnerség – a kommunikáció, valamint a szolidaritás és a kölcsönös segítségnyújtás szempontjából egyaránt. A partnerség ugyancsak fontos, amikor a hatóságok és a civil társadalmi csoportok közötti helyi szintű szövetségek kiépítéséről van szó.

⁽¹⁶⁾ „Regaining Citizens’ Trust and Confidence in the EU: 7 priorities of the Diversity Europe Group”; „Sokféleség Európája” csoport.

8.8. Az Uniónak és a tagállamoknak jobb válaszingykedésekkel kell szolgálniuk az alapvető jogok és a jogállamiság populista mozgalmak – köztük a hatalmon lévők – tevékenységeiből fakadó megsértése esetén. Az EGSZB emlékeztet az „Ellenállóképes demokrácia a szilárd és sokszínű civil társadalom segítségével” című véleményében⁽¹⁷⁾ megfogalmazott ajánlására, amelyben javasolja „egy demokráciaértékelő eredménytábla létrehozását, amely (...) a civil társadalom tevékenységének keretfeltételeit tükrözné, és konkrét reformajánlások megfogalmazásához vezetne”, valamint emlékeztet „Az Unión belüli jogállamiság további erősítése” című véleményére⁽¹⁸⁾.

8.9. Az EGSZB azt javasolja, hogy építsék be az ebben a véleményben foglalt észrevételeket ebbe a demokráciaértékelő eredménytáblába és a mechanizmust nyomon követő jövőbeli jogszabályba. Gondos kommunikáció révén tisztázni kell, hogy az uniós és tagállami válaszingykedések célja, hogy kezeljék az alapvető jogok és a jogállamiság bizonyos populista politikákból fakadó megsértését, nem pedig az, hogy a populista pártok szavazóit vegyék célba, akik jogos aggodalmaira méltányos, megkülönböztetéstől mentes és hatékony intézkedésekkel kell válaszolni.

9. A populizmusra adott helyi szintű válaszok támogatása

9.1. A vidéki térségekben a civil társadalom előtt álló probléma nem feltétlenül a „szűkülő tér”. A problémát az jelenti, hogy e teret még meg kell teremteni. A populizmus erősödésére adott válasznak az elégedetlenség alapvető okaival kell foglalkoznia és lehetőség szerint helyi szintről kell érkeznie. Az EGSZB ösztönzi az olyan intézkedéseket, amelyek osztálytól, nemtől, generációtól és városi-vidéki megosztottságtól függetlenül a különféle élelmiszergyártó és fogyasztói csoportok körében megteremtik a közös érdekek és célkitűzések tudatát. Az élelmiszer-önrendelkezés és az élelmiszerhez és egészséges környezethez való joggal kapcsolatos sokrétű kérdések példaként említhetők azokra a konkrét kihívásokra, amelyeket Európa vidéki térségeiben jobban kellene kezelni a szolidaritás, a közös identitás és a politikai életben való részvétel fokozása révén.

9.2. A nagyobb polgári szerepvállalás kapcsán a közvetlen demokráciát például helyi népszavazásokkal erősíteni próbáló tagállamoknak tisztában kell lenniük azzal, hogy a populista pártok éppen ezt az eszközt népszerűsítik Európa-szerte. A közvetlen demokrácia kétélű fegyver lehet. A helyi önkormányzatoknak és a civil társadalmi szereplőknek megfelelő intézkedéseket kell hozniuk annak biztosítására, hogy a közvetlen demokrácia alkalmazása olyan helyzetekre korlátozódjon, amelyekben várhatóan valódi előnyökkel jár.

9.3. Az EGSZB úgy véli, hogy a helyi hatóságok, a civil társadalmi szervezetek, a szociális partnerek és az egyéb szereplők, például a helyi vezetők és társadalmi mozgalmak közötti szövetségek kiépítése kulcsfontosságú a populizmus alapvető okainak kezeléséhez. Ez az arra irányuló erőfeszítések részét fogja képezni, hogy foglalkozzanak a vidéki és elővárosi területeken élők azon érzéseivel, hogy magukra hagyták őket. Meg fogja erősíteni továbbá a szociális partnerek szerepét is, akik az általuk folytatott párbeszédnek és tevékenységeik révén segíthetnek csökkenteni az egyenlőtlenségeket, valamint gazdasági beruházásokat és fejlődést hozhatnak e térségekbe.

9.4. A kis üzleti szövetségek, kézművesek és mezőgazdasági termelők érdekei és aggodalmai egyaránt fontosak. Ahol autoriter csoportok jutottak hatalomra a (helyi) kormányzásban, a gazdasági szereplők vonakodhatnak beruházni. Ezenkívül a munkát kereső migránsok kerülhetnek az ilyen helyeket, még ha lennének is munkalehetőségek. Fontos tehát megtörni ezt az ördögi kört az elővárosi és vidéki régiókban.

9.5. A magára hagyottnak tekintett régiók kiaknázatlan lehetőségeibe irányuló magán- és állami beruházások ösztönzése olyan megközelítés, amelyet tovább kell fejleszteni. Amellett, hogy hangsúlyt kell helyezni a juttatásokra vagy a jólétre, a helyi körülmények figyelembevétele mellett az intézmények nem kellően hatékony működésének kiküszöbölése és a kapacitáshiány kezelése, valamint a képzések ösztönzése, a vállalkozói készség elősegítése és a tudás és innováció befogadására irányuló intézkedések révén javítani kell a régiók lehetőségeit⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁷⁾ EGSZB-velemény: *Ellenállóképes demokrácia a szilárd és sokszínű civil társadalom segítségével* (HL C 228., 2019.7.5., 24. o.)

⁽¹⁸⁾ EGSZB-velemény: *Az Unión belüli jogállamiság további erősítése. Az aktuális helyzet és a lehetséges további lépések* (HL C 282., 2019.8.20., 39. o.).

⁽¹⁹⁾ Andrés Rodríguez-Pose, *The revenge of places that don't matter (and what to do about it)*, 32. o. (LSE Research online): http://eprints.lse.ac.uk/85888/1/Rodriguez-Pose_Revenge%20of%20Places.pdf.

9.6. A populizmus alapvető okainak kezelése érdekében jobban figyelembe kell venni a társadalmi-gazdasági tényezők mellett a valláshoz, a nemek közötti dinamikákhoz, a tartózkodási helyhez és a kulturális identitáshoz és a neveltetéshez kapcsolódó tényezőket. Nem egyszerű alternatív erőket mozgósítani a regresszív politikai erők könnyű válaszaival szemben. Olyan válaszokat kell adni, amelyek igazodnak az egyes helyi helyzetek jelentette nehézségek sokféleségéhez.

9.7. Az új narratívák is segíthetnek abban is, hogy felvegyük a harcot a közösségi médiakampányok által generált félrevezető információk ellen, amelyek célja, hogy aláássák az európai értékeket, és ezáltal támogassák a szeparatista és nacionalista állítások és attitűdök kialakulását. Fontos megerősíteni a hagyományos média (közszolgálati televízió, független újságok) szerepét annak érdekében, hogy képesek legyenek ellátni az elfogulatlan tájékoztatás nyújtásában betöltött szerepüket. Bár az Európai Bizottság már aktivizálta magát ezen a téren (lásd COM (2018) 236), mindenképpen sürgős fellépésre van szükség.

9.8. Az EGSZB kéri, hogy helyezzenek nagyobb hangsúlyt a vidéki térségekben megjelenő új gazdasági tevékenységekre, amelyek közül sok a kölcsönösség és a gondoskodás elvén alapul. Olyan intézkedéseket szorgalmaz, amelyek célja az ilyen kezdeményezések jobb támogatása és összekapcsolása, átlendülve az elszigetelt kísérleti szakaszokon és elmozdulva az emancipatív politikai és társadalmi szövetségek irányába.

9.9. Az EGSZB arra kéri az EU-t és a tagállamait, hogy szubnacionális szinten erősítsék meg az infrastruktúrát. Az iskolák bezárásával és az egészségügyi szolgáltatások megszüntetésével párhuzamosan a tömegközlekedési összeköttetések felszámolása egyértelműen az európai populista tiltakozások okai között szerepelt. A helyi infrastruktúrák fejlesztéséhez pénzügyi támogatásra van szükség, ideértve mind a materiális (közlekedési és közszolgáltatási), mind az immateriális infrastruktúrákat (a különféle helységek, intézmények és szervezetek közötti hálózatokat) is.

9.10. Az EGSZB-nek, a tagszervezeteinek és más uniós intézményeknek fokozniuk kell a helyi civil társadalmi szervezetekkel kapcsolatos kapacitásépítést, és e szervezeteket erőforrásokkal kell ellátni, hogy kiszélesíthessék tevékenységeik hatókörét és javíthassák azok minőségét. Több támogatást kell nyújtani a civil társadalmi szervezeteknek és európai hálózataiknak ahhoz, hogy képzéseket nyújthassanak a helyi civil társadalmi szervezetek tagjai számára.

Kelt Brüsszelben, 2019. december 11-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Luca JAHIER
